

ROVANIEMI

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2023

YLEINEN OSA	3
Valvontasuunnitelman laatiminen ja hyväksyntä	3
Ohjelmakauden 2020-2024 teema	3
Säädösperusta	3
Riskinarviointi ja tarkastustiheys	4
Näytteenotto ja valvontaprojektit	4
Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	4
Valvonnan voimavarat ja niiden käyttö eri osa-alueille vuonna 2023	5
Koulutussuunnitelma	6
Tietojärjestelmä	6
Varautuminen häiriötilanteisiin	6
Viestintä	7
Valvonnan maksullisuus	7
ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA	8
Yleistä	8
Tarkastusten sisällön määrittäminen	8
Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi	8
Hallinnollisten pakkokeinojen käyttö	9
Näytteenotto ja näytteen tutkiminen	9
Painopisteet ja valtakunnalliset valvontaprojektit	10
Elintarvikevalvonta ja valvonnan suoritteet 2023	10
Suunnittelematon elintarvikevalvonta	11
TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA	11
Yleistä	11
Hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyt	12
Tarkastus	12
Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi	13
Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto, mittaukset ja tutkimukset	13
Painopisteet vuosina 2020-2024	15
Raportointi	16
TUPAKKALAIN MUKAINEN VALVONTASUUNNITELMA	16
Johdanto	16
Kunnan tupakkalain mukaiset valvontatehtävät	17
Valvonnan painopistealueet	17
Tarkastukset ja pakkokeinot	18
Riskinarviointi, tarkastustiheys ja tarkastukseen käytettävä aika	19
LIITTEET	20
Ympäristöterveysvalvonnan keskeiset toimenpiteet vuonna 2023	20
Tarkastussuunnitelmat vuodelle 2023	21

YLEINEN OSA

Keskusvirastot (Ruokavirasto ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira) ohjaavat kuntia laatimaan ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontasuunnitelman. Valvontasuunnitelma perustuu ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valtakunnalliseen valvontaohjelmaan ja siihen tulee olla kirjattuna ympäristöterveydenhuollon eri osa-alueiden valvonta.

Valvontasuunnitelma vuodelle 2023 on laadittu koskemaan Rovaniemen, Ranuan, Pellon, Ylitornion ja Kolarin muodostamaa ympäristöterveydenhuollon seudullista yksikköä, Rovakaaren ympäristöterveydenhuoltoa. Valvontasuunnitelman tavoitteena on se, että toimialakohtaiset valvontaohjelmat ovat keskeisten perusteiden suhteen yhtenevät ja käytössä olevat voimavarat tulevat käytetyksi mahdollisimman tehokkaasti. Valvontaohjelma on edellytys valvonnasta perittäville maksuille.

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon toimialojen valvontaviranomaisena toimii Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunta.

Valvontasuunnitelman laatiminen ja hyväksyntä

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman laatimisessa on huomioitu eri lakien mukaiset keskusvirastojen ohjeet ja valvonnan painopistealueet, jotka sisältyvät keskusvirastojen laatimaan ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valtakunnalliseen valvontaohjelmaan, sekä paikalliset olosuhteet ja elinkeinorakenne. Valvontasuunnitelman hyväksyy Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunta.

Ohjelmakauden 2020-2024 teema

Koko ympäristöterveydenhuollon yhteisenä teemana ohjelmakaudella 2020-2024 on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö.

Säädösperusta

Elintarvikelaki (297/2021) 39 §
Tupakkalaki (549/2016) 84 §
Terveysturvallisuuslaki (763/1994) 6 §
Säteilylaki (859/2018) 15 §

Tarkastus

Tarkastustoiminnalla selvitetään valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimuksenmukaisuutta. Valtakunnallisen valvontaohjelman eri lakeja koskevissa omissa valvontasuunnitelmissa määritellään tarkemmin tarkastusten sisältö. Osassa kohteita tehdään samanaikaisesti tarkastus koskien useampaa lakia. Tarkastus kohdistuu tiloihin, toimintatapoihin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Tarkastus voi sisältää näytteiden ottoa ja mittauksia kohteen, kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden tai tarjottavien palvelujen terveyshaittojen, turvallisuuden

ja määräystenmukaisuuden arvioimiseksi. Pelkkä näytteenottokäynti ei ole tarkastus. Tarkastuksesta tehdään tarkastuskertomus, joka annetaan asianomaiselle tiedoksi.

Riskinarviointi ja tarkastustiheys

Liitteenä oleviin toimialakohtaisiin tarkastussuunnitelmiin on kirjattu valvontakohteet tarkastusmäärineen. Rovakaaren ympäristöterveydenhuollossa on vuodesta 2020 alkaen määritelty vuosittain valvottavat kohteet riskiperusteisesti. Riskinarvioinnissa on huomioitu riskiluokka (Ruokaviraston ja Valviran riskiluokitus, kohdekohtaisesti Vatissa) sekä kohdekohtaiset riskitekijät.

Kohdekohtainen tarkastustiheys riippuu kohteen tosiasiallisista riskeistä. Esimerkiksi hyvin toimiva omavalvonta tai vastaava muu kohteessa tehtävä sisäinen valvonta, laadunvalvonta tai käyttötarkkailu ovat omiaan pienentämään riskiä ja tätä kautta suunnitelmallisten tarkastusten tiheyttä. Toisaalta toimijan laiminlyönnit tai toistuvasti kuluttajilta, viranomaisilta tai toisilta elinkeinonharjoittajilta tulleet toimintaa koskevat ilmoitukset voivat olla peruste nostaa tarkastustiheyttä (= kohdekohtainen riskinarviointi).

Riskinarvioinnilla on suuri merkitys ympäristöterveydenhuollon voimavarojen oikean kohdentamisen suunnittelussa. Voimavaroja kohdennetaan erityisesti niihin kohdetyyppeihin, joiden valvonta on edellisten vuosien aikana ollut vähäistä ja toiminnan riskit merkittävät.

Suunniteltujen tarkastusten lisäksi tarkastuksia tehdään myös muista syistä, esimerkiksi uusien valvontakohteiden tarkastukset ja valitusten perusteella tehtävät tarkastukset.

Näytteenotto ja valvontaprojektit

Näytteenottosuunnitelma ja vuosittaiset valvontaprojektit on huomioitu toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa. Valvontaprojektit voivat olla valtakunnallisia, alueellisia tai omaa seutukuntaa koskevia. Toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa on näytteenottosuunnitelma. Tämän näytteenoton kustannukset kohdistuvat joko toiminnanharjoittajalle tai kunnalle (viranomaisnäytteet). Tulosten perusteella voidaan valvontaa kohdentaa tehokkaammin.

Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Ympäristöterveydenhuollon raportointi toteutetaan keskitetyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmän VATI:n sekä ympäristöterveydenhuollon valvontayksikötietojen hallintajärjestelmän VYHA:n avulla.

Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunta arvioi valvontasuunnitelman toteutumista vuosittain. Ympäristölautakunnan käsittelemä valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan Lapin aluehallintovirastolle vuosittain maaliskuun loppuun mennessä. Aluehallintovirasto arvioi valvontasuunnitelmat ja niiden toteumat arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä.

Arvioinnissa kuvataan suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus, tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan), valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen, voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus, toiminnan kehittämistarpeet sekä arviointi- ja ohjauskäynnit. Arviointia hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

Valvonnan voimavarat ja niiden käyttö eri osa-alueille vuonna 2023

Vuonna 2023 ympäristöterveydenhuollon henkilöstövahvuus henkilötyövuosina on yhteensä 22,4 htv (terveysvalvonnan johtaja 1 htv, terveystarkastajat 8 htv, kaupungineläinlääkärit 11,4 htv, toimistos sihteeri 1 htv ja eläintenhoitaja 1 htv). Eläinlääkinnässä suurin osa henkilöstöstä tekee osa-aikaista työtä, jonka johdosta vakanssien määrä on suurempi; 13 kpl.

Tehtävänimike	Vastuualue	henkilötyövuodet
Terveysvalvonnan johtaja 1 htv	hallinto ja johtaminen	0,9 htv
Terveystarkastajat 8 htv	terveydensuojelu	5 htv
	elintarvikevalvonta	2,8 htv
	tupakka- ja lääkelain valvonta	0,2 htv
	hallinto	0,1 htv
Eläinlääkärit 11,4 htv	eläinlääkintä	8,8 htv
	valvontaeläinlääkäri	2 htv
	elintarvikevalvonta	0,2 htv
	esimiestehtävät	0,4 htv
Toimistos sihteeri 1 htv	hallinto	1,0 htv
Eläintenhoitaja 1 htv	eläinlääkintä	1,0 htv
Yhteensä käytettävissä		22,4 htv

Terveysvalvonnan johtaja, terveystarkastajat, valvontaeläinlääkärit sekä toimistos sihteeri työskentelevät yhdessä toimipisteessä Rovaniemellä. Eläinlääkintähuollon toimipisteet sijaitsevat jokaisessa kunnassa. Ranualla, Pellossa ja Kolarissa työskentelee yksi kaupungineläinlääkäri, Ylitorniolla kaksi ja Rovaniemellä viisi kaupungineläinlääkäriä osa-aikaisesti neljää virkaa hoitaen.

Terveysvalvonnan resurssit

Terveystarkastajien työpanosta on käytettävissä yhteensä 8 henkilötyövuotta, josta käytetään elintarvikevalvontaan noin 35 %, terveydensuojelun valvontaan 62 %, tupakkalain ja lääkelain valvontaan yhteensä noin 3 %. Osa työajasta kuluu myös substanssia palveleviin erilaisiin hallinnollisiin tehtäviin, kuten viestinnän, digitalisaation ja tietosuojan edistämiseen. Työaika jakaantuu suunnitelmallisen ja akuutin valvonnan kesken arviolta 50% / 50%.

Terveysvalvonnan resursseja lisättiin vuoden 2022 aikana kahdella henkilötyövuodella, joka on lisännyt valvonnan määrää. Suunnitelmallisen valvonnan tarkastuksia tehtiin kokonaisuutena 256 kpl enemmän kuin edellisenä vuonna (v. 2021 - 306 kpl, v. 2022 - 562 kpl) ja tarkastustarpeesta kyettiin täyttämään 72%.

Valvontasuunnitelman liitteenä olevassa tarkastussuunnitelmassa on esitetty resurssien mukainen valvontamäärä sekä valvonnan tarve. Ympäristölautakunta on päättänyt, että Rovakaaren ympäristöterveydenhuollossa tavoitellaan 65-70 %:n toteumaa valvonnan tarpeeseen nähden. Vuoden 2023 suunnitelma on laadittu niin, että siinä tavoitellaan 80 % toteumaa valvonnan tarpeeseen nähden.

Koulutussuunnitelma

Ammattitaidon ylläpitämiseksi henkilökunta pyrkii hankkimaan lisäkoulutusta sekä pysymään ajan tasalla uudesta lainsäädännöstä ja käytännöistä osallistumalla alan koulutuksiin. Lisäksi terveystarkastajat osallistuvat erikoistumisaiheidensa mukaisiin koulutuksiin.

Tietojärjestelmä

Kaikki kohteet ja erilaiset toimenpiteet kirjataan kohdekohtaisesti ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliseen VATI-tietojärjestelmään. Lausunto- ja tarkastuspyynnöt sekä vireille tulevat ilmoitukset, hakemukset jne. kirjataan myös Rovaniemen kaupungin asianhallintajärjestelmään CaseMiin diaari- ja päätösnumeron saamiseksi.

Toiminnanharjoittajat voivat tehdä lakisääteiset elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaiset ilmoituksensa (toiminnan aloittaminen, muuttaminen, lopettaminen, toiminnanharjoittajan vaihtuminen) Rovakaaren ympäristöterveydenhuoltoon sähköisesti ilppa-palvelun kautta. Ilmoitukset tulevat ilpasta käsiteltäväksi suoraan Vati-järjestelmään, mikä nopeuttaa ilmoitusten käsittelyä. Vuonna 2023 otetaan ilppa-palvelussa käyttöön uusi toiminto, jolla kansalaiset ja toiminnanharjoittajat voivat tehdä ympäristöterveydenhuollossa sairastumis- ja haittaepäilyilmoituksen elintarvikkeisiin tai talous- ja uimaveteen liittyen.

Varautuminen häiriötilanteisiin

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollolla on koko yhteistoiminta-aluetta koskeva lakisäätäinen valmiussuunnitelma ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten (laadittu 31.12.2014, päivitetty viimeksi 28.11.2022). Ympäristöterveydenhuollon varautumistoimenpiteitä ovat mm. valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, koulutautuminen ja valmiusharjoitukset.

Valtioneuvosto on antanut asetuksen elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011). Asetuksen mukaisesti Rovaniemen kaupungin sekä Ranuan, Ylitornion, Pellon ja Kolarin kuntien epidemiaselvitystyöryhmiin on Rovakaaren ympäristöterveydenhuollosta nimetty jäseniksi terveysvalvonnan johtaja, kunnassa toimiva praktikkoeläinlääkäri ja yksi terveystarkastaja. Selvitystyöryhmiin kuuluvat lisäksi kuntien terveydenhuollon

edustajat, vesilaitoksen edustaja sekä tarvittaessa muita asiantuntijoita. Terveydenhuollon organisaatiomuutos vuoden 2023 alussa aiheuttaa muutoksia myös työryhmäkokoontamiseen. Rovakaaren ympäristöterveydenhuollolla on nimetyt edustajat myös kaupungin pandemiatyöryhmässä (Pandemiatyöryhmän nimeämispäätös 12.3.2020 § 23 ja Pandemiatyöryhmän kokouksen päivittäminen 8.1.2021 § 1, Rovaniemen kaupunginjohtaja).

Viestintä

Tiedottaminen hoidetaan paikallisesti Rovaniemen kaupungin internet-sivujen ja sosiaalisen median kanavien sekä Lapin Radion ja Lapin Kansa- ja Uusi Rovaniemi -lehtien kautta. Ranualla, Pellossa, Ylitornion ja Kolarissa tiedotetaan vastaavasti tarvittaessa kuntien internet-sivujen sekä kuntien tiedottamiseen valittujen paikallislehtien kautta (Ylitornio ja Pello: Meän Tornionlaakso, Ranua: Kuriiri, Kolari: Lounais-Lappi ja Kuukkeli). Tarvittaessa tiedotetaan myös muiden viestimien kautta.

Viestintää harjoitetaan myös jokaisella tarkastus- ja asiakaskäynnillä sekä kirjeitse, sähköpostitse ja puhelimitse. Tiedotusta pyritään tehostamaan luomalla kontakteja toimijoiden kanssa yhteistyössä toimiviin tahoihin sekä ympäristöterveydenhuollon toimialojen kohderyhmien erityisellä koulutuksella ja opastuksella mahdollisuuksien mukaan. Häiriötilanneviestintä toteutetaan ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelman mukaisesti.

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon palvelut on kuvattu Palvelutietovarantoon (PTV) ja julkaistu Suomi.fi -palvelussa ns. KaPA-lain veloitteen mukaisesti (Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista 571/2016). Rovaniemen kaupungin ja Ranuan kunnan verkkosivustot on myös PTV-integroitu. PTV-kuvauksia on päivitettävä säännöllisesti.

Valvonnan maksullisuus

Kunta on perinyt ympäristöterveydenhuollon valvontakohteilta vuosittaisen valvonnan perusmaksun (150 €) vuodesta 2022 alkaen. Perusmaksusta on säädetty elintarvike- ja terveydensuojelulaeissa ja se koskee edellä mainittujen lakien mukaisia valvontakohteita. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvan haltijalta ja tukkumyynti-ilmoituksen tehneeltä peritään kunnan taksan mukainen vuosittainen myyntipistekohtainen valvontamaksu tupakkalain mukaisesti.

Lisäksi kunta perii hyväksymänsä maksutaksan mukaisesti valvontamaksuja elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkalaeissa eritellyistä valvontatoimista. Maksutaksa kattaa mm. kaikki ne toimenpiteet, joista kunta lainsäädännön mukaan voi periä maksun. Maksu peritään mm. suunnitelmallisen valvonnan tarkastuksista, ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä ja niiden perusteella annettujen määräysten valvonnasta. Terveyshaitan toteamiseksi tehty ensimmäinen tarkastuskäynti on maksuton. Muun tahon kuin viranomaisen pyytämästä lausunnosta tai selvityksestä peritään maksu todellisten kustannusten mukaan. Kertyneet tulot kohdistetaan ympäristöterveydenhuollon valvonnan voimavarojen kehittämiseen. Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon maksutaksa on hyväksytty Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunnassa viimeksi 27.3.2019 ja se tullaan päivittämään vuoden 2023 aikana.

ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

Yleistä

Kunnan tulee laatia elintarvikelain 297/2021 39 §:n mukaisesti säännöllistä valvontaa koskeva kunnan elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonnassa otetaan huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan riskit, valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee vaaroja ihmisen terveydelle ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Valvontasuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa.

Tarkastusten sisällön määrittäminen

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon suorittamasta elintarvikevalvonnasta noin 75 % on elintarvikehuoneistojen säännöllistä ja ennalta suunniteltua tarkastustoimintaa. Ruokaviraston ohjeen Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittäminen (10503/3) mukaiset kohdetyyppikohtaiset tarkastustiheydet vaihtelevat riskiluokitus perusteisesti (0,2 - 4 kertaa/ vuosi) .

Valvonta kohteissa tarkastettavia asioita ovat: elintarvikehuoneiston tilat, omavalvonta, olosuhteet ja toimintatavat mukaan lukien myyntitavat, asiakirjat, tuotteet ja tuotteista annettavat tiedot niin pakkauksessa, etämyynnissä kuin markkinoinnissa. Seuranta- tai jälkitarkastuksessa varmistetaan, että aikaisemmin todetut epäkohdat on poistettu ja korjauskehotuksia tai määräyksiä on noudatettu. Tarkastuskäynnit tehdään ilman ennakkovaroitusta, mikäli se on mahdollista.

Tarkastuksia voidaan tehdä myös asiakirja- tai etätarkastuksina, jolloin elintarvikehuoneiston toimintaa arvioidaan toimitettujen asiakirjojen ja/tai muun materiaalin sekä yhteydenottojen (etäyhteys, sähköpostit, puhelut tms.) perusteella. Em. suunnitelmalliset tarkastukset tehdään Ruokaviraston Oiva-tarkastusohjeiden mukaisesti ja valvontatiedot julkaistaan www.oivahymy.fi -sivustolla. Kaikki Kohteessa sovellettavat Oiva-tarkastusohjeet pyritään tarkastamaan kolmen vuoden jaksolla.

Säännöllisen elintarvikevalvonnan ulkopuolista valvontaa ovat em. välttämätön ja kiireellinen valvonta sekä mm. tori- ja tilapäismyynnin valvonta.

Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi

Elintarvikehuoneistojen ja eläinperäisiä elintarvikkeita valmistavien laitosten tarkastusten sisältö ja tiheys riippuu arvioidusta riskistä sekä harjoitetun toiminnan luonteesta ja laajuudesta. Rovakaaren ympäristöterveydenhuollossa määritetään vuosittain valvottavat kohteet riskiperusteisesti. Riskinarvioinnissa on huomioitu riskiluokka (Ruokaviraston riskiluokitus, kohdekohtaisesti Vatissa) sekä kohdekohtaiset riskitekijät. Kohdekohtaisessa riskinarvioinnissa huomioidaan mm. aiemman valvonnan tulokset ja toiminnanharjoittajan omavalvonta. Kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella voidaan tarkastustiheyttä nostaa tai alentaa 50 % Ruokaviraston ohjeen (10503/3) mukaiseen tarkastustiheyteen verrattuna.

Hallinnollisten pakkokeinojen käyttö

Valvonnassa sovelletaan keskusvirastojen voimassa olevia ohjeita. Tilanteissa, joissa toimenpiteenä on uhkasakon, keskeyttämis- tai teettämisuhan asettaminen, viranhaltijan tehtävänä on valmistella päätösehdotus asiassa. Viranomaisen tulee kuulla toimijaa sekä asian että päätösehdotuksen yhteydessä. Hallinnolliseen pakkokeinoon liittyvän päätöksen voi tehdä vain ympäristölautakunta.

Näytteenotto ja näytteen tutkiminen

Näytteenotto ja tutkiminen ovat valvontamenetelmiä, joilla voidaan selvittää omavalvonnan toimivuutta sekä tuotteiden turvallisuutta ja vaatimustenmukaisuutta. Kunnan valvontaviranomaisen näytteenottoon kuuluvat omavalvonnan toimivuuden varmistamiseen liittyvät näytteet, ruokamyrkytysten selvittämiseksi otetut näytteet, valitusnäytteet sekä projekteihin kuuluvat näytteet.

Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto

Näytteenottoon vaikuttaa yrityksen omavalvonnan toimivuus, yrityksen itsensä ottamien omavalvontanäytteiden määrä ja näytetulokset. Myös yrityksen korjaavat toimenpiteet näytetulosten ollessa huonoja sekä korjaavien toimenpiteiden toimivuuden varmistus uusintanäyttein vaikuttavat kunnan toimesta otettavaan näytteenottoon.

Tarkastusten yhteydessä voidaan ottaa näytteitä tarveharkintaisesti mm. tuotteista tai tuotantoympäristöstä. Otetuista näytteistä tutkitaan mikrobiologinen laatu riittävässä laajuudessa huomioiden näytteenoton tarkoitus (Elintarvikkeiden mikrobiologiset vaatimukset, komission asetuksen (EY) No 2073/2005. Ruokaviraston ohje 4095/2020). Tuotantoympäristön puhtaustason arvioimiseksi voidaan tarkastuksilla tehdä myös heti luettavia pikatestejä.

Viranomaisnäytteenottoon vaikuttaa merkittävästi elintarvikehuoneiston omavalvontajärjestelmän toimivuus ja järjestelmään sisältyvän näytteenotto-ohjelman toteutuminen. Mikäli viranomaisnäytteitä otetaan korvaamaan toimijan puutteellista omavalvontanäytteenottoa, näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan toimijan kustannuksella.

Eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevissä hyväksytyissä laitoksissa näytteitä otetaan viranomaisnäytteinä toimijan kustannuksella. Viranomaistarkkailun liittyvät tutkimukset kohdennetaan pääosin patogeeneihin mikrobeihin, kuten *Salmonella* ja *Listeria monocytogenes* -bakteereihin (Komission asetus, 2073/2005).

Resursseja varataan valitus-, ruokamyrkytys- ja vesiepidemianäytteitä varten. Viranomaisnäytteet tutkitaan laboratoriossa, joka täyttää kansainvälisen standardin SFS 17025 vaatimukset akkreditoidulla tai arvioiduilla menetelmillä.

Ensisijassa käytettävät tutkimuslaboratoriot:

- ScanLab Oy, Tutkijantie 4 F, 90590 Oulu.
elintarvikelaboratorio@ouka.fi, puh. 044 703 67 55
- Metropolilab Oy, Viikinkaari 4, Cultivator II, 00790 Helsinki
metropolilab@metropolilab.fi, puh. 010 391 350

- Eurofins Ahma Oy, Teollisuustie 6, 96100 Rovaniemi, puh. 040 1333 800 (vesitutkimukset)
- Ruokavirasto, Mustialankatu 3, 00790 Helsinki, puh. 029 530 0400

Painopisteet ja valtakunnalliset valvontaprojektit

Ruokavirasto on määritellyt elintarvikeketjun valvonnan kehittämisteemat, painopisteet ja toimenpiteet vuosille 2021-2024.

Ruokaviraston ohjelmassa kunnille esitetyt toimenpiteet vuonna 2023:

Kehittämisteema: Tiedolla johtaminen ja digitalisaatio

- Painopiste: Valvontatulokset ohjaamaan valvontaa
  - Toimenpide: Kunta toteuttaa kohteissa *painotettua* valvontaa (*lämpötilavalvonta, jäljitettävyyys, takaisinvedot*)
- Painopiste: Valvojan työkalupakki
  - Toimenpide: Kunta osallistuu koulutuksiin ja hyödyntää valvonnassaan
- Painopiste: Kohteet valvonnan piiriin
  - Toimenpide: Kunta jatkaa selvitystyötä, kuuluuko toimijan olla elintarvikevalvonnan piirissä

Kehittämisteema: Petoksellisen toiminnan torjunta viranomaisyhteistyönä

- Painopiste: Elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan kehittäminen
  - Toimenpide: Kunta osallistuu jatkosuunnitteluun
- Painopiste: Kehitetään valmiutta torjua ja valvoa luomuun liittyviä petoksia
  - Toimenpide: Kunta toteuttaa painotettua valvontaa

Kehittämisteema: Valmius ja kriisinhallinta

- Painopiste: Pandemiavalmiuden kehittäminen - koronapandemian opit ympäristöterveydenhuollossa
  - Kunta ottaa käyttöön sovitut toimintatavat

Vuonna 2023 osallistutaan mahdollisuuksien mukaan Ruokaviraston ja aluehallintoviraston koordinoimiin elintarvikevalvontaprojekteihin.

Ruokaviraston kehittämiskohteista *Valvontatulokset ohjaamaan valvontaa* on otettu painopisteeksi valvontasuunnitelmaan vuosille 2023-2024. Oiva-tarkastuksiin liitetään projektiluonteisesti tehostettu lämpötilavalvonta. Projekti suunnitellaan helmikuussa 2023 ja sitä lähdetään toteuttamaan maaliskuusta 2023 lähtien.

Elintarvikevalvonta ja valvonnan suoritteet 2023

Liitteissä olevassa elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelmassa on esitetty Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvonnan suunnitellut tarkastukset vuodelle 2023. Ruokaviraston määrittämien mittareiden mukaan yhden henkilötyövuoden tarkastustavoite on 130 tarkastusta/vuosi. Ruokaviraston tarkastustavoite on Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon osalta epärealistinen huomioiden valvonta-alueen laajuus ja välimatkat. Yksikön tarkastustavoiteeksi on asetettu 100 tarkastusta/ henkilötyövuosi.

Suunnittelematon elintarvikevalvonta

Suunnittelematonta elintarvikevalvontaa ovat ennalta arvaamattomat tilanteet, toimijoiden ohjaus ja neuvonta, henkilökunnan kouluttautuminen ja erilaiset selvitykset jne. Ennalta arvaamattomat valvontatehtäviä ovat mm. uusien elintarvikehuoneistojen ilmoitusten käsittely ja tarkastus, elintarvikelain piiriin kuuluvan muun ilmoituksenvaraisen toiminnan käsittely, eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevien laitosten hyväksyminen, erilaiset terveystilanteet (ruokamyrkytykset), asiakaspalautteet ja torien elintarvikemyynnin valvonta.

TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

Yleistä

Kunnan tulee terveydensuojelulain mukaan laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa.

Rovakaaren Ympäristöterveydenhuollon terveydensuojelun valvontasuunnitelma vuodelle 2023 on laadittu terveydensuojelulain 6 §:n ja Valviran laatiman valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman 2020-2024 mukaisesti.

Terveydensuojelulain muutoksen (16.12.2021/1187) eräänä tavoitteena on Valviran mukaan tukea valvontaa siten, että käytetään kulloinkin vaikuttavinta ja tarkoituksenmukaisinta valvonnan muotoa. Fyysisten tarkastusten lisäksi käytettävät muut valvontakeinot (esim. ohjaus, neuvonta, lausunnot ja sidosryhmäyhteistyö) tukevat valvonnan kokonaisuutta ja voivat joissain tilanteissa edistää terveydensuojelun tavoitteita tehokkaasti.

Valvontasuunnitelmassa huomioidaan säännöllisen valvonnan lisäksi muut tehtävät, kuten ilmoitusten ja hakemusten käsittely, häiriötilanteisiin varautuminen ja niissä toimiminen (esim. talousveden keittokehotukset ja epidemiaselvitykset), asumisterveysasiat, asiakaspalvelu, lausunnot, terveydensuojelun asiantuntija-, sekä neuvonta- ja ohjaustehtävät. Toiminnan seuranta ja kehittäminen vaatii myös resurssia.

Terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain (SäL 859/2018) mukaan talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Lisäksi se valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvastuuta talousvettä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Toiminnanharjoittajien on tarkastuksen yhteydessä annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta. Myös solariumien valvontaa tehdään terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä (SäL 173 §).

Hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyt

Useimmat terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet vaativat joko viranomaisen hyväksynnän tai ovat ilmoituksenvaraisia. Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen käsittelystä todistuksen tai tekee hakemusta koskevan päätöksen, jolloin toiminta tulee suunnitelmallisen valvonnan kohteeksi. Ilmoituksen käsittelyn yhteydessä arvioidaan mahdollisia terveyshaittoja. Niiden perusteella voi syntyä tarve antaa määräyksiä jo ennen toiminnan alkamista.

Myös ne terveydensuojelulain mukaiset toiminnot, jotka eivät ole olleet ilmoitusvelvollisuuden piirissä tai joilta ei ole edellytetty hyväksyntää ennen nykyistä terveydensuojelulakia, kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Näiltä kohteilta on perusteltua vaatia ilmoitus tai hakemus, mikäli esim. toiminnanharjoittaja vaihtuu tai tiloissa ja/tai toiminnassa tapahtuu olennaisia muutoksia.

Terveydensuojeluviranomaisella on aina myös mahdollisuus riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus TsL 13 §:n 1 mom. 6 kohdan mukaisesta toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Tarkastus

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on viime kädessä selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaitta voi syntyä. Mikäli tarkastuksella todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, antaa viranomainen tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset. Tarkastus voidaan tehdä myös asiakirjatarkastuksena.

Asiakirjatarkastuksella tarkoitetaan tarkastusta, jonka valvontaviranomainen tekee tarkastelemalla valvontakohteen tietoja muualla kuin valvontakohteeseen kuuluvassa tilassa. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteessa tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään myös oma tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen tai valvontakohdetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä. Asiakirjatarkastuksen tulisi kohdistua tiettyä asiaa tai asiakokonaisuutta koskevan yksiselitteisen tiedon selvittämiseen.

Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus, joka täyttää sille asetetut vaatimukset ja jossa huomioidaan muun muassa toimialakohtaiset ohjeet. Valvira on laatinut yhteistyössä valvontayksiköiden kanssa Vati-tarkastuslomakepohjat terveydensuojelulain suunnitelmallista valvontaa varten. Lomakkeet ovat täytettävissä Vati-tietojärjestelmässä. Tarkastuslomakkeiden käytöllä yhtenäistetään valvontaa valtakunnallisesti.

Moniin terveydensuojeluvalvonnan kohteisiin (esim. koulut) kohdistuu myös muiden viranomaisten suorittamaa valvontaa. Valvontatoiminnan kehittämiseksi ja tehostamiseksi on tarkoituksenmukaista tehdä yhteistarkastuksia, jolloin kohde tarkastetaan kattavasti samalla kertaa eri lainsäädäntövaatimusten mukaisesti. Yhteistarkastusten lisäksi myös muu tiedonvaihto viranomaisten kesken on tärkeää.

Valvontakohdetyypin tarkastukseen käytettävän ajan arvioimiseksi on otettu huomioon tarkastuksen tarkoitus, tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuksen kirjaaminen tietojärjestelmään ja tarkastuskertomuksen laatiminen.

Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi

Valvira keskusviranomaisena on valtakunnallisessa valvontaohjelmassaan jakanut suunnitelmallisen valvonnan kohteet kolmeen riskiluokkaan. Riskiluokkien perusteella on valtakunnallisessa valvontaohjelmassa määritetty alustava tarkastustiheys. Valvontayksiköiden tulee kuitenkin arvioida riskejä kohdekohtaisesti. Kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella valvontakohteen suunnitelman mukaista tarkastustiheyttä voidaan tarvittaessa lisätä tai vähentää. Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat mm. altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (lapset, vanhukset, sairaat), altistava tekijä, altistuksen kesto ja/tai toistuvuus, aiemman valvonnan tulokset ja toiminnanharjoittajan omavalvonta. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on Valviran mukaan yksi tarkastus viiden vuoden välein.

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollossa valvottavat kohteet on arvioitu riskiperusteisesti. Riskinarvioinnissa on huomioitu riskiluokka (Valviran riskiluokitus, kohdekohtaisesti Vatisa) sekä edellä mainitut kohdekohtaiset riskitekijät.

Valtakunnallisen valvontaohjelman (päivitys vuodelle 2023) mukaan verkkoalustoilla tarjottavissa pienimuotoisissa lyhytaikaisissa majoitukseen tarjottavissa huoneistoissa suunnitelmallista valvontaa voidaan terveydensuojeluviranomaisen harkinnan mukaan toteuttaa muutoinkin kuin tarkastuksin. Näitä keinoja voivat olla esimerkiksi tarvittaessa toteuttavat erilaiset projektit tai näytteenotot, kuntotutkimusten lukeminen ja tulosten tulkinta, toiminnanharjoittajien omavalvonnan tuki esimerkiksi siivouksen tai ilmanvaihdon osalta sekä terveyshaittojen ehkäisyyn tähtäävä asiantuntija-apu toiminnan suunnittelun yhteydessä. Lisäksi kohdekohtaisen riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan kohdentaa tarkastustoimintaa rajattuun ryhmään kohteita.

Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto, mittaukset ja tutkimukset

Talousvesien, uima- ja allasvesien laadun valvonta on osa suunnitelmallista valvontaa.

Talousoveden laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM:n asetus (1352/2015) talousoveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousoveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.

Talousovesinäytteet otetaan terveysviranomaisen ja vesilaitoksen laatiman näytteenottosuunnitelman mukaisesti. Talousovetä toimittavan laitoksen näytetulokset raportoidaan vedenjakelualueen tarkkuudella.

Uimavesien laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (710/2014) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta
- STM:n asetusta (711/2014) yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta sovelletaan EU:lle raportoitavien uimarantojen valvontaan.

Yleisistä uima-altaista näytteet otetaan laitospöytäsuunnitelmassa olevan näytteenottosuunnitelman mukaisesti.

Uimarantojen uimavesinäytteet otetaan ympäristöterveydenhuollon laatiman näytteenottosuunnitelman/seurantakalenterin mukaisesti.

Talous- ja uimavesinäytteiden oton voi Valviran ohjeistuksen mukaan suorittaa muukin kuin terveydensuojeluviranomainen. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on kuitenkin varmistettava näytteiden ottajan pätevyys. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet.

Suosittelavinta olisi, että näytteenottajalla on ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointi (erikoistumisalana talous- ja uimavedet), mutta näytteenottajan pätevyys voidaan katsoa riittäväksi myös silloin, kun toiminnanharjoittajan näytteenottajalla on voimassa oleva vesityökortti (talous- tai allasvesi) ja riittävästi kokemusta oman alansa näytteenotosta sekä mieluiten perehdytys sertifiointin suorittaneen henkilön toimesta. Ulkopuolisen asiantuntijan (esim. laboratorio) pätevyys voidaan katsoa riittäväksi silloin, kun näytteenottajalla on ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointi (erikoistumisalana talous- ja uimavedet) tai laboratorio on akkreditoitunut näytteenoton, joka sisältää talous- ja uimavesinäytteenoton.

Sisäilmatutkimuksen voi terveydensuojeluviranomainen teettää vain terveydensuojelulain 49 §:n mukaisilla ulkopuolisilla asiantuntijoilla. Nämä henkilöt ovat STM:n nimeämän toimijan sertifioimia henkilöitä (säädetään tarkemmin ns. asumisterveysasetuksessa 545/2015).

Terveyshaitan arvioimiseksi tarvittavat melumittaukset ohjataan ns. suuntaa antavia mittauksia lukuun ottamatta ulkopuolisen asiantuntijan tehtäväksi.

Muu suunnitelmalliseen valvontaan liittyvä näytteenotto voidaan kohdistaa tarpeen mukaan esimerkiksi valvontakohteen siivoustoiminnan omavalvonnan toimivuuden ja siivouksen laadun tarkastamiseen puhtausnäytteiden avulla. Puhtausnäytteitä voidaan ottaa mm. päiväkotien ja sos.huollon yksiköiden kosketuspintoilta (ml. lelut, apuvälineet), saunoista, pesutiloista, wc-tiloista, vaatehuoltotiloista, uimahalleista, kylpylöistä, kauneushoitoloista (esim. välineet) ja muista ihonkäsitteilyhuoneistoista (välineet, tekstiilit). Myös sisäilman laatua voidaan tarvittaessa selvittää erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla.

Ympäristöterveydenhuolto pyrkii ohjaamaan mahdollisuuksien mukaan näytteenoton henkilöresurssien säästämiseksi ulkopuoliselle näytteenottajalle.

Näytteenottosuunnitelma

Valvontasuunnitelman mukainen näytteenotto vuodelle 2023:

- Talousveden valvontatutkimusohjelman mukaisia näytteitä n. 300
- Uima-allasvesinäytteitä n. 270
- Uimarantavesinäytteitä n. 75
- Terveydellisten olojen valvonnan yhteydessä puhtausnäytteitä n. 200

Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Eurofins Ahma Oy, ScanLab Oy, Ramboll Analytics, Nab Labs Oy, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, Työterveyslaitos Kemian laboratorio sekä Turun yliopiston aerobiologian laboratorio.

Viranomaisvalvontaa varten otetut näytteet on tutkittava Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa. Näytteenottosuunnitelmien mukaiset talous-, allas- ja uimarantavesinäytteet tutkitaan Eurofins Ahma Oy:n laboratoriossa, joka on ottanut käyttöön sähköisen analyysitulosten siirron Vatiin.

Vesivälitteisten epidemioiden yhteydessä voidaan käyttää myös muita kuin Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita, esimerkiksi tutkittaessa patogeeneja.

Painopisteet vuosina 2020-2024

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukevat terveydensuojelulain valvontaohjelman painopisteet, joita ovat omavalvonnan tukeminen ja elinympäristöterveyden edistäminen.

Valviran kunnille asettamat painopisteet 2020-2024 (päivitys vuosille 2023-2024):

Omavalvonnan tukeminen (Omavalvonta koskee kaikkia toimijoita, TsL 2 §)

Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:

- Toiminnanharjoittajien tukeminen tunnistamaan riskit, joista voi aiheutua terveyshaittaa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa
- Omavalvonnan tukeminen tarkastuskäynnillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa ja ohjauksessa
- Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen

Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö

Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:

- Viranomaisyhteistyön merkitys elinympäristöterveyden edistämässä merkittäväksi osaksi kuntien strategiatyötä
- Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy viranomaisten yhteistyönä
- Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen sekä valmiusharjoitukset.

Raportointi

Yleisessä osiossa kuvatun VATI-raportoinnin lisäksi yli 1000 m³ päivässä talousvettä toimittavien laitosten ja EU-uimarantojen uimavesien tiedot toimitetaan aluehallintovirastolle talousvesien osalta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä ja uimavesien osalta syyskuun loppuun mennessä Valviran taulukoilla tai VATI-järjestelmän kautta Valviran ohjeistuksen mukaisesti.

TUPAKKALAIN MUKAINEN VALVONTASUUNNITELMA

Johdanto

Tupakkalain (549/2016) 84 §:n mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva tupakkalain valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon Valviran laatima valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma (TupL 83 §) paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontaohjelman päivityksessä vuosille 2023–2024 on otettu huomioon tupakkalain ja markkinavalvontalain sekä toimintaympäristön muutokset. Viimeisin tupakkalain muutos tuli voimaan toukokuussa 2022. Lakiin lisättiin mm. tuotteiden vähittäismyyntipakkauksia sekä ulkoasua koskeva ns. plain packaging -sääntely. Lisäksi tupakointikieltoja laajennettiin koskemaan oppilaitoksia, alaikäisille hoitoa antavia laitoksia, lasten leikkikenttiä sekä yleisiä uimarantoja (ns. EU-uimarannat). Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Aluehallintovirasto arvioi alueensa valvontasuunnitelmat ja niiden toteutumista.

Valvontasuunnitelmaan kirjataan tupakkalain säännöllinen valvonta, joka on mahdollista suunnitella etukäteen. Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi:

- tupakointitilalliset ravintolat ja ravitsemisliikkeet
- tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi kunnan on lisäksi varattava riittävästi työaika- ja henkilöresursseja tupakkalain säännöllisen valvonnan lisäksi myös muuhun tupakkalain valvontaan. Suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta. Kyseeseen voivat tulla esimerkiksi havainnot, valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat tupakan myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, tupakan mainontaa tai tupakointikieltojen rikkomista.

Voimavaroja edellyttävät myös kunnan viranomaisten toiminta tupakkalain asiantuntijoina, vähittäismyyntilupahakemusten käsittely sekä asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittely. Tupakkalain mukaisen valvonnan yhteydessä tehdään myös lääkelain mukaista nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntin valvontaa (Läkelaki 395/1987, muutos 22/2006).

Kunnan tupakkalain mukaiset valvontatehtävät

Tupakkalain 8 §:n mukaan kunta valvoo alueellaan:

- 1) tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
- 2) tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
- 3) tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Tupakkalain 44 § 1 momentin mukaan tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Myös em. tuotteiden tukkumyyntistä on tehtävä ilmoitus kunnalle (50 §).

Kunnan alueella tupakkalain mukaisista tehtävistä huolehtii kunnan määräämä toimielin. Rovaniemen kaupungissa sekä Ranuan, Pellon, Kolarin ja Ylitornion kunnissa tupakkalain mukaisena toimielimenä toimii Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunta. Toimielin voi siirtää toimivaltaansa alaiselleen viranhaltijalle. Valvontasuunnitelman hyväksymistä koskevaa toimivaltaansa toimielimellä ei kuitenkaan ole oikeutta siirtää viranhaltijalle.

Valvonnan painopistealueet

Tupakkalain valvonnan painopisteiden avulla kohdennetaan resursseja suunnitelmallisesti ja riskiperusteisesti sekä huomioidaan mahdollisista lainsäädäntömuutoksista aiheutuvat uudet haasteet. Tupakkalain valvontaohjelmakaudella 2020–24 painopisteiden valinnassa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teema yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Valvontaohjelman painopisteet vuosina 2022–2024 ovat tuotevalvonnan ja markkinoinnin valvonnassa, minkä lisäksi omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa säilyy edelleen yhtenä painopisteenä edellisten vuosien tapaan. Painopistealueet pyritään huomioimaan paikallisessa valvonnassa.

Toimintavuosi	2020	2021	2022	2023	2024
Painopiste	Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö		Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta		
	Omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa				

Omavalvonnan tukeminen

Tupakkalain valvonta tukeutuu viranomaisvalvonnan lisäksi toiminnanharjoittajien itse harjoittamaan valvontaan ja toiminnansäätelyyn ("omavalvonta"). Toukokuun 2022 alusta lukien elinkeinonharjoittajien (vähittäis- ja tukkumyyjien) omavalvontavelvollisuus on laajentunut tuotteita koskevaan valvontaan.

Tämä tarkoittaa sitä, että elinkeinonharjoittajilla on velvollisuus varmistaa, että tuotteista on tehty tupakkalaissa säädetyt ilmoitukset ja tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat tupakkalaissa säädettyjen vaatimusten mukaisia. Painopisteen tavoitteena on auttaa parantamaan toiminnanharjoittajien omavalvonnan laatua, lisätä valvonnan näkyvyyttä ja vaikuttavuutta sekä edistää valvontakohteista tehtävää riskinarviointia.

Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, jäljempänä EPT-laki) ohjaa päihdehaittojen vähentämiseksi tehtävää työtä. Ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakkatuotteiden käytön vähentämisen. Eri tahojen välinen yhteistyö on keskeisessä roolissa myös EPT-lain soveltamisessa. Painopisteen tavoitteena on kehittää tupakkalasia valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista. Yhteistyön kehittämisessä on tärkeää huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon siirtyminen hyvinvointialueelle 1.1.2023

Tarkastukset ja pakkokeinot

Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Valvira on laatinut tarkastuslomakepohjat Vati-tietojärjestelmään tupakkalain mukaisten valvontakohteiden tarkastamista varten.

Tarkastukset suoritetaan yleensä samanaikaisesti muiden ympäristöterveyden tarkastusten kanssa. Tupakkalain ja lääkelain tarkastuksesta ilmoitetaan kohteeseen etukäteen tarkastuksen toimivuuden varmistamiseksi ja hallintolain (434/2003, 39 §) mukaisesti, jollei ilmoitus vaaranna tarkastuksen tarkoitusta.

Joissakin terveydensuojelulain mukaisissa tarkastuskohteissa (päiväkodit, oppilaitokset, lastensuojelulaitokset ja yleiset uimarannat) on terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen yhteydessä usein perusteltua tehdä havaintoja tupakkalain noudattamisesta. Mikäli tarkastuksella havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa, tehdään tarkastuskohteeseen tupakkalain mukainen tarkastus. Tarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus, joka lähetetään toimijalle tiedoksi toimenpiteitä varten. Tarvittaessa annetaan ohjeita, toimenpidekehotuksia ja määräyksiä, jotta lain edellytykset toteutuvat.

Valvontaohjelman mukaisia tarkastuksia ovat säännöllisen valvonnan tarkastukset ja niiden uusintatarkastukset sekä valvontaprojektitarkastukset. Suunnittelemattomat tarkastukset (mm. lupakäsittelyyn tai valitukseen liittyvät tarkastukset) ovat maksuttomia. Uusintatarkastuksessa tarkastetaan kiireellistä korjausta tarvittavien puutteiden korjaukset. Valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen määräysten valvonta on maksullista, mikäli määräysten antaminen on johtunut tupakkalain säännösten noudattamatta jättämisestä.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikassa tarkastettavia asioita ovat tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynti ja tupakkatuotteiden myyntilupaan liittyvät asiat, omavalvonta sekä tupakan, tupakkatuotteiden,

tupakointivälineiden ja tupakkajäljitelmiä mahdollinen mainonta. Samalla tarkastuskerralla myyntipaikassa tarkastetaan myös nikotiinivalmisteiden myynti.

Tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvontatarkastuksilla varmistetaan, että tupakkalain 74, 76 ja 77 § mukaisia tupakointikieltoja noudatetaan. Ravintoloissa tarkastus voidaan tehdä päivällä normaalina virka-aikana, ellei kysymyksessä ole iltatäi yöravintola.

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan viranomaisen voi tupakkalain 96 §:n mukaan kieltää kyseisen toiminnan. Kunta voi lisäksi ilmoittaa asiasta tilanteesta riippuen joko viralliselle syyttäjälle tai Valviralle. Ellei lainvastaista toimintaa lopeteta vapaaehtoisesti, kunnan viranomaisen voi asettaa kiellon tehosteeksi 105 § mukaisen uhkasakon. Kunta voi myös peruuttaa myönnetyn tupakkatuotteiden ja nikotiinisteiden vähittäismyyntiluvan (TupL 97 §). Valvira voi ryhtyä tupakkalain edellyttämiin toimenpiteisiin, jos tupakkalain vastainen mainonta tai muu myynninedistäminen on toteutettu koko maassa taikka samanaikaisesti usean kunnan tai aluehallintoviraston alueella.

Riskinarviointi, tarkastustiheys ja tarkastukseen käytettävä aika

Tupakkalain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevat kohteet on tarkastettava riittävän usein ja siten, että oleellimmat tupakkalain näkökohdat tulevat tarkastuksissa huomioiduksi. Valvontakohdetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävään aikaan sisältyy tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Voimavarojen suunnittelussa on otettava huomioon myös matka-aika, mutta matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

Valvira on esittänyt valvontaohjelmassa kohdetyypikohtaiset tarkastustiheydet. Esitetyt tiheydet ovat lähtökohtana valvontasuunnitelmaa laadittaessa, mikäli kohteelle ei ole tehty riskinarviointia. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla määrällä. Valvontaohjelman päivityksen (v. 2023-2024) mukaan tupakkatuotteiden ja nikotiinisteiden myynnin osalta ohjelman mukaista tarkastustiheyttä ei kuitenkaan ole perusteltua vähentää riskinarvioinnin perusteella. Vähimmäistarkastustiheys on 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein.

Riskiä lisääviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi:

- valvontahistoriasta ilmenevät aiemmat rikkomukset taikka muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin
- omavalvonnan puutteellisuus
- myyntipaikan läheisyys suhteessa oppilaitoksiin tai muihin alle 18-vuotiaiden suosimiin paikkoihin
- tietty ajankohta (esimerkiksi alaikäisten yritykset ostaa tupakkatuotteita lisääntyvät yleensä syksyisin koulujen alettua)
- tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)

LIITTEET

Ympäristöterveysvalvonnan keskeiset toimenpiteet vuonna 2023

Yhteiset

- Ohjauksen ja neuvonnan korostaminen valvonnassa
- Lapin hyvinvointialueen aloittamiseen liittyvät toimenpiteet:
  - o siirtyneiden valvontakohteiden rekisteritiedot
  - o epidemiaselvitystyöryhmä
  - o viranomaisyhteistyön kanavat, ehkäisevä päihdetyö
- Edistetään laadunhallintaa ja laatujärjestelmän hyödyntämistä
  - o Toteutetaan sisäiset auditoinnit

Elintarvikevalvonta

- Valvontaa suunnataan mm. ruoka-apu ja hävikkiruokatoimintaan (mm. ohjauskirje), keskuskeittiöihin, kotileipomoihin sekä majoituksen yhteydessä oleviin elintarvikehuoneistoihin.
- Oiva-tarkastuksiin liitetään projektiluonteisesti tehostettu lämpötilavalvonta.

Terveydensuojelu

- Huomioidaan valtakunnalliset painopisteet valvonnassa:
  - o kohteiden terveydensuojelulain 2 §:n mukaisen omavalvonnan tukeminen
  - o elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö
- Juomavesidirektiivin ja talousvesiasetuksen uudistamisen seurauksena tulevat valvontatoimet (mm. näytteenottosuunnitelmat ja vesinäytetulosten julkistaminen)
- Häiriötilannesuunnitelma talousveden laadun turvaamiseksi
- Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavien huoneistojen kartoitus

Tupakka

- Tupakointirajoitusten valvonta

Tarkastussuunnitelmat vuodelle 2023

Toimiala	Toimintaluokka	Toimintoja	Tarkastus tarve	Suunnitellut tarkastukset, resurssin mukainen
Elintarvike	Alkutuotanto (maidontuotanto)	69	14	10
Elintarvike	Elint. valm., ei maito/liha/kala/muna/vilja-kasvis	9	2	1
Elintarvike	Elintarvikekontaktimateriaalit	7	0	1
Elintarvike	Elintarvikkeiden kuljetukset	8	2	1
Elintarvike	Elintarvikkeiden myynti	126	48	34
Elintarvike	Elintarvikkeiden tarjoilu	489	285	209
Elintarvike	Elintarvikkeiden varastointi ja pakastaminen	2	0	0
Elintarvike	Kala-ala	12	12	7
Elintarvike	Kansalliset toiminnalliset helpotukset	15	10	7
Elintarvike	Liha-ala	21	21	14
Elintarvike	Maitoala	5	5	2
Elintarvike	Vienti ja tuonti	7	1	0
Elintarvike	Vilja- ja kasvisala	38	17	13
	YHTEENSÄ	808	417	299
				72%
Toimiala	Toimintaluokka	Toimintoja	Tarkastus tarve	Suunnitellut tarkastukset, resurssin mukainen
Terveydensuojelu	Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset	61	7	6
Terveydensuojelu	Kokoontuminen, Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset	21	12	11
Terveydensuojelu	Liikunta ja virkistystoiminta, kuntosalit ja liikuntatilat	35	1	7
Terveydensuojelu	Liikunta ja virkistystoiminta, uimahallit, kylpylät ja muut yleiset allastilat	10	6	5
Terveydensuojelu	Liikunta ja virkistystoiminta, yleiset uimarannat	33	33	33
Terveydensuojelu	Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	108	17	20
Terveydensuojelu	Muut ympäristöterveysvalvonnan kohteet	2	2	0

Terveydensuojelu	Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	118	17	12
Terveydensuojelu	Sosiaalihuollon palvelut, lasten päiväkodit ja vastaavat	79	33	27
Terveydensuojelu	Sosiaalihuollon palvelut, Lastenkodit/lastensuojeluyksiköt ja vastaavat	10	3	3
Terveydensuojelu	Sosiaalihuollon palvelut, muut sosiaalialan yksiköt	30	16	10
Terveydensuojelu	Sosiaalihuollon palvelut, vanhainkodit ja vastaavat	34	14	10
Terveydensuojelu	Talousveden toimittaminen	133	86	54
Terveydensuojelu	Virkistystoiminta, yleisölle avoimet saunat	2	1	1
	YHTEENSÄ	676	249	199
				80%
Toimiala	Toimintaluokka	Toimintoja	Tarkastus tarve	Suunnitellut tarkastukset, resurssin mukainen
Tupakka	Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynti ja muu luovutus	99	11	27
Tupakka	Tupakointikiellot ja -rajoitukset	5	0	5
	YHTEENSÄ	104	11	32
Toimiala	Toimintaluokka	Toimintoja	Tarkastus tarve	Suunnitellut tarkastukset, resurssin mukainen
Lääkelaki	Nikotiinikorvaustuotteet	58	11	11
	YHTEENSÄ	58	11	11
Toimiala	Toimintaluokka	Toimintoja	Tarkastus tarve	Suunnitellut tarkastukset, resurssin mukainen
KAIKKI	kaikki yhteensä	1646	688	541
	YHTEENSÄ	1646	100%	79%